נשים בספירת העומר – תשע״ז נערך ע״י יחזקאל הרטמן

גמ׳ מנחות סו. רש״י תוס׳ שם

והיינו דקאמר ועוד גופא אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא:

ועוד: אמימר מני יומי ולא שבועי. אמר האי מניינא דהשתא לאו חובה הוא דהא ליכא עומר אלא זכר למקדש בעלמא הוא הלכך ביומי סגי: שמעינן: **זכר** למקדש הוא. נראה דבספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון שהוא ספיקא דרבנן ועוד אומר

רמב״ם תמידין ומוספין פ״ז

והקציר כשר: **כב** [א]מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות. ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום. ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן: **כג** שכח ולא מנה בלילה מונה ביום ואין מונין אלא מעומד. ואם מנה מיושב יצא: **כד** מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן. ונשים ועבדים פטורין ממנה: **כה** וצריך לברך בכל לילה בא״י אמ״ה אקב״ו על ספירת העומר קודם שיספור. מנה ולא בירך יצא ואינו חוזר ומברך:

כסף משנה שם

ומ״ש ונשים ועבדים פטורין ממנה. משום דמצות עשה שהזמן גרמא הוא:

רמב״ן קידושין לג:

והוי יודע דהאי תנא הכי תני איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא כגון מזוזה, ותנא ושייר, במצות עשה שהזמן גרמא שייר תפילין דכתיב בהדיא דפטורות וא״נ סבר אין הזמן גרמא שייר ראיה, ובמצות עשה שאין הזמן גרמא שייר טובא מורא וכבוד בכורים וחלה כסוי הדם ראשית הגז מתנות ספירת העומר פריקה טעינה פדיון פטר חמור ורוב המצוות כן, אלא לא בא לפרש ולמנות את כולם שאלו בא לפרטן בפרט הוה ליה למיתני אלו הן מצות עשה וכו׳, מדקתני איזוהי ש״מ כגון

דברי יחזקאל מה, ד

ש״ו). ולפמ״ש י״ל דס״ל להרמב״ן דהא דמונין מיום ט״ז בניסן אינו מצד עצם הזמן שהוא המחייב במצוה דספירת העומר כמו ט״ו בניסן דמחייב במצה, אלא משום דכתיב בקרא וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר וגו׳ ואלו היה זמן הבאת העומר ביום אחר ג״כ היו מחייבינן בספירה נמצא דמה שספירת העומר יש לה זמן קבוע אינו אלא מצד ההכרח ולא מצד זמנו בעצמותו ובכה״ג לא חשיב זמ״ג. ודמי למצות מילה דאב אע״פ דאינה בלילה

אבני נזר או״ח סי׳ שפד

אשר הוקשה לו בדברי הרמב״ן [בחי׳ לקידושין לד.] שמנה ספירת העומר בכלל מצוות שאין הזמן גרמא. והענין פלאי. ואפשר סבירא לי׳ לרמב״ן דעומר לא תלתה תורה בזמן עצמו שמקריבין בו. היינו שיקריבו העומר בט״ז בניסן. רק ממחרת השבת מתרגמינן מבתר יומא טבא. אם כן אין זמן ט״ז בניסן גורם. ואם תאמר מכל מקום זמן השבת הוא ט״ו בניסן גורם. הלא כל מצוות השבת נשים חייבות פסח מצה מרור. גם לספר ביציאת מצרים כתב בחינוך [מצוה כ״א] דחייבות. הוא הדין עומר אי אתה יכול לפוטרם מחמת שזמן יום טוב גרמא. כיון שכל מצוות שביום טוב נשים חייבות. אך לדעת הפוסקים קצירה וספירה פסול

חינוך מצוה שו

ונוהגת[כא] מצות ספירת העומר מדאורייתא בכל מקום בזכרים, בזמן[כב] הבית שיש שם עומר, ומדרבנן[כג] בכל מקום ואפילו היום שאין עומר קרב בעוונותינו[כד]. ועובר על זה ולא ספר ימים אלו בזמן הבית ביטל עשה.

מנחת חינוך מצוה שו

[ד] **ונשים** ועבדים פטורים ממצוה זו, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ועיין מג״א [סק״א] שכתב, דהאידנא שויא עלייהו חובה. ודבר זה צ״ע והוא דבר חדש, דנשים אם קיבלו עליהם לעשות מצות עשה שהם פטורין יתחייבו מפני דשויא עלייהו חובה, ולא ראיתי כן בשום מקום ואינו דומה לתפלת ערבית, עיין בראשונים. וכן יש דעות דאסור להו לעשות מצות עשה שהזמן גרמא, ולכולי עלמא אינו מצוה כלל, והיאך ישוויו חובה. ולא ידעתי מוצא הדברים של דברי המג״א.

משנה ברורה סי׳ תפט

"תמימות תהיינה": (ג) מתחילין לספור וכו׳. ונשים ועבדים (א) פטורות ממצוה זו, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. וכתב המגן־אברהם: מיהו, כבר שויא עלייהו חובה, (ב) וכמדומה דבמדינותינו לא נהגי נשי כלל לספור. וכתב בספר שולחן־שלמה דעל־כל־פנים לא יברכו, דהא בוודאי יטעו ביום אחד, וגם על־פי־רוב אינם יודעים פירוש המלות:

רמ״א ריש סי׳ תכ״ו

תכו נשים פטורות, דמצות עשה שהזמן גרמא הוא. ואף על גב דהם מקיימות כל מצות עשה כגון סוכה, מכל מקום מצוה זו אין מקיימים מפני שהם גרמו פגם הלבנה (של״ה שער האותיות,

תוס׳ מנחות צג:

דכיד בעלה דמילה ול״ת ולמה לי קרא למעוטי נשים מסמיכה תיפוק לי דמצות עשה שהזמן גרמא אם תכף לסמיכה שחיטה דאורייתא כדאמר בפ׳ כל הפסולין (זבחים לג.) דאפילו

טורי אבן מגילה כ:

אלא מאי אית לך למימר דלא מיקרי מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינו נוהג בכל זמן מצד עצמו כמצוה שיש ימים מיוחדים למצותן אי נמי שאינו נוהג בלילות אלא בימים לחוד מגזירת הכתוב אבל הא דמן חנוכה ואילך אינו זמן הבאה אינו מצד עצמן של הימים שגורמין שאינן בני הבאה אלא דבר אחר גורם להם שאין מצויין על פני השדה ולא פוטרן הכתוב מן הבאה מצד עצמן של הימים אלא מפני דבר אחר ואלו היו מצויין עוד על פני השדה היו הימים בני הבאה. והכי נמי הא דמן החג אינו זמן קרייה אינו מצד עצמן של ימים אלא דבר אחר גורם להן דרחמנא אמר ושמחת בכל הטוב דהיינו בזמן שמחה כדאמר בפרק ג׳ דפסחים וזה אינו אלא בזמן קצירה ולקיטה שאדם שמח במעשיו ואילו היו בזמן קצירה ולקיטה אחר החג נמי היו הימים מצד עצמן בני קרייה הילכך לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא.

מגן אברהם ריש סי׳ תפט

אין צריך לישב בשמיני בסוכה, לכן אין מברכין, אבל הכא הוי איפכא, דמדינא [ד] צריך לספור היום, לכן מברכין, עכ״ל. נשים פטורות מספירה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא (רמב״ם תמידין ומוספין ז, כד וכן כתוב בזוהר תלוה עמוד שי״ט ח״ב קפב, ב). ומיהו כבר שוויהו עלייהו חובה: ב לספור לעצמו. [ה] ואם ירצה שומע הברכה מהשליח ציבור וסופר לעצמו, דכל הברכות אע״פ שהוא בקי יוצא בשליח

ברכי יוסף סי׳ תפט

כב. נשים פטורות מספירת העומר. הרמב״ם. וכ״כ ברעיא מהימנא פרשת אמור דף צ״ז. ומהר״ש שער אריה בכ״י ומהר״י לינגו בכ״י ערערו על הנשים שסופרות ול״נ דאי נוהגות בלולב וכיוצא כר״ת גם בספירה ינהגו כי אורחייהו וכ״כ מ״א:

חכמת שלמה ריש סי׳ תכ״ו

תכו שו״ע סעיף א הרואה לבנה בחדושה וכו׳. נ״ב, עיין במג״א (סק״א) [ריש הסימן] שכתב דברכת הלבנה הוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, וכתב כן בשם השל״ה הקדוש. ולדעתי זה הוא תמוה מאד ואין לו ענין כלל למצות עשה שהזמן גרמא, דכלל זה לא נאמר רק במצוה דגוף המצוה שייכא תמיד בכל ענין ובכל זמן, כגון במצה או סוכה ולולב וכדומה, דמצוה זו אפשר להתקיים בחשון כמו בתשרי, ואייר כמו בניסן, ואף על פי כן אמרה התורה שבימים הללו חייב ומכאן ואילך פטור, מוכח דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ולכך נשים פטורות. אבל בלבנה אטו הוה לה מניעה מכח הזמן, זה הוי המניעה מגוף המצוה שלא שייכא אז, דממה

שו״ע סי׳ תפט ומשנה ברורה שם

ח מ [יז] אם שכח לברך באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים (כ) בלא [ו] ברכה ג [יח] ח אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד (ס) ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה:

משנה ברורה

[א״ר ופר״ח]: **(לח) יספור בשאר ימים בברכה. דאיכא (מו) ספק־ספיקא: שמא לא דילג כלל, ואם תמצי לומר שדילג, שמא הלכה כאותן פוסקים דכל יום הוא מצוה בפני עצמו. והוא הדין בכל דבר שדינו לחזור ולספור בלי ברכה מחמת ספק, אם לא חזר וסיפר, יספור שארי לילות בברכה**

שולחן ערוך סוף סימן רצ״ו

ח ע [יט] נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש פ (ז) [כ] ויש מי שחולק: הגה ט*) על כן **יא** לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן (יא) האנשים:

ט״ז סי׳ רצ״ו ס״ק ז

מצות עשה שהזמן גרמא כו׳, שאני התם דהחיוב אצל אנשים הוא דאורייתא, מה שאין כן כאן יש תרתי לפטור, שהוא מדרבנן אפילו באנשים והוא מצות עשה שהזמן גרמא. ובחנם חלק מו״ח ז״ל [ב״ח סוף הסימן] על רמ״א כאן ופירש דברי ארחות חיים שאין חייבות אבל רשאים הם להבדיל. ונראה דעל

שולחן ערוך הרב סוף סימן רצ״ו וקונטרס אחרון שם

מהבדלה ה״ז מברך לבטלה אבל (ג) ס הנשים עצמן יכולות להבדיל לעצמן אף אם הם פטורות כמו שהן יכולות לברך על כל מ״ע שהז״ג שמקיימות שאינה ברכה לבטלה כמ״ש בסי׳ י״ז ומ״מ אין לאיש לצאת י״ח בשמיעת הבדלה

קונטרס אחרון

(ג) הנשים עצמן כו׳ מה [נא] שכתב הט״ז [נב] צע״ג מהלל [נג] דראש חודש ולולב בשאר ימי החג [נד], וממ״ש התוספות [נה] ורא״ש [נו] גבי סומא שמברך ברכת ההגדה למ״ד בזמן הזה דרבנן [נז] רצ״ע:

מגן אברהם סימן רצ״ו ס״ק יא

מבדילין לעצמן, עכ״ל. ואפשר דלדעת רמ״א במצוה שיש בה עשיה רשאין לעשות ולברך, אבל בדבר שאין בה אלא הברכה, כגון כאן, אין רשאות. ואפשר דמהאי טעמא

תוס׳ קידושין כט.

אותו ולא אותה. וא״ת למ״ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות וי״ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא וא״ת אכתי מ״ע

רש״י קידושין כט.

מפרש לכולה מתני׳: שהזמן גרמא. שהזמן גורם לה שתבא: חוץ מבל

ערוך השלחן או״ח סי׳ רצ״ו

ה ועפ״ז כתב רבינו הב״י בסעי׳ ח׳ נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש ויש מי שחולק עכ״ל וכתב רבינו הרמ״א דעל כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים עכ״ל ויש מי שהשיג עליו דאפילו אם הם פטורות דשאות לברך כמו שמברכות על כמה מ״ע שהז״ג כסוכה ולולב וכיוצא בהם [כ״ח ומג״א סקי״א] **וזה שאחד מהפוסקים כתב שאינן רשאות להבדיל לעצמן הכוונה שאינן מחוייבות אבל אם ירצו מותרות** [שם בכ״ח] **ויש מי שמיישב דברי רבינו הרמ״א דדווקא במקום שאנשים חייבים מדאורייתא דאז רשאות לברך ולא בהבדלה למי שסובר דגם אנשים הם רק מדרבנן** [ט״ז סק״ז] **ותמיהני הלא לולב כל ימי החג הם דרבנן לבד יום הראשון ונשים מברכות ויש מי שרוצה לחלק דדווקא במצוה מעשיות יכולות לברך ולא במצוה שהוא רק דיבור בעלמא** [עמג״א שם] **וגם זה אינו דהרי גם בהבדלה יש מעשה דשתיית הכוס ועוד איזה סברא יש לחלק בזה ועוד**

קונטרסי שיעורים קידושין יט, ב

ונראה עוד ליישב דברי רמב״ן הנ״ל באופן אחר דסובר דלא נקרא מ״ע שהזמן גרמא אלא במקום שהזמן מגביל את זמן קיום המצוה וכגון תפילין שאינן בלילה ואין המצוה תדירה בכל זמן, או באופן שהזמן גורם להמצוה שתבא וכמוש״כ באות א׳ דברי תוס׳ דבציצית שזמן לבישתה גורם החיוב גם זה בכלל זמן גרמא, אבל בספירת העומר דהזמן אינו גורם של המצוה בלבד, אלא הוא עצם וגוף המצוה הרי הוא לספור את זה הזמן, והזמן הוא ממשו של המצוה כמו החוטין והתכלת שבציצית או הפרשיות והבתים שבתפילין, וכשעבר זה הזמן שבין פסח ועצרת הוי כמי שאין כאן ציצית ותפילין לקיים המצוה, הכי נמי אין במה לספור ספירת העומר, אבל מצות ספירה מצד עצמה אינה מוגבלת בזמן כלל, וסובר רמב״ן דאין זה דומה לתפילין שפטורין בלילה דילפינן משם לפטור כל מ״ע שהז״ג, דהתם הזמן אינו עצם המצוה רק מגביל, משא״כ בספירה שהמצוה היא לספור את הזמן הזה והזמן הוא גוף וממשות המצוה לכן אינו בכללא דמ״ע שהז״ג לומר דנשים פטורות מזה. ונראה דזה הוא טעם של החינוך שכ׳ במצוה רצ״ז דנשים חייבות בעשה דיום טוב, ובמ״ח